

SVENSK EMIGRA- TIONSFORSKNING I GÅR, IDAG OCH I MORGON

Lars-Göran Tedebrand. Verksam vid Historiska institutionen, Uppsala universitet sedan 1969. Från 1982 professor i historisk demografi vid Umeå universitet. Bland hans arbeten kan nämnas Väster-norrland och Nordamerika 1875-1913. Utvandring och återinvandring Uppsala 1972 och Selånger. En sockens historia Sundsvall 1983

Amerikaemigrationen är historiens största folkförflyttning. Den utgör kulmen på de europeiska folkens upptackt och erövring av världen bortom Medelhavsområdet och östra Atlanten, ett koloniseringsäventyr som började redan under renässansen.

Mellan 1840 och 1930 utvandrade omkring 35 miljoner européer till Nordamerika. Massmigrationen svepte i böljevågor fram över Europa. Den började på 1840-talet i missväxtens och hungerns Irland och den politiska orons Tyskland. Den svallade som högst under tre klart urskiljbara perioder: sent 60-tal och tidigt 70-tal, 80-talet och åren före första världskriget. Med skiftande styrka från land till land var de avgörande incitamenten hela tiden befolkningstryck, jordbrukskris och industriella recessioner. När Amerikaemigrationen ebbade ut inför Immigration Acts hårda kvoteringsregler 1924 hade pogromernas Ryssland och stag-

Föredrag vid symposiet "Emigrationsforskningen inför framtiden", Växjö, 12-14 oktober 1984.

nationens och överbefolkningens Sydeuropa och Italien sedan länge rekryterat merparten av de gråsvarta men förväntansfulla köerna på Ellis Island.

Sveriges andel i denna valdiga transatlantiska migration var i absoluta tal liten: 1,3 miljoner eller ett par procent. Men om vi ser det i förhållande till folkmängden överträffas den svenska emigrationen i styrka bara av den irländska och norska, möjligen också av den isländska. När den var som starkast, 1881-82, 87-88, 92-93, for i genomsnitt tusen personer i veckan till Amerika, under högsäsongen maj-juli vida fler.

Intellectuella, liberaler, dissenter och vanliga äventyrare inom 1840- och 1850-talens över- och medelklass, men också ganska välställda bönder från Kisa och Alfta, utgjorde pionjärerna. De följdes sedan av landsbygdens många jordlösa: drängar, pigor och overtaliga hemmasöner, som inte kunde räkna med att arva fädernegården. Men också av den tidiga svenska industrialismens arbets-

lösa hantverks-, bruks- och industriarbetare. Långt innan emigrationen avtynade och Sverige från 1930 blev ett invandringsland hade norrlandskustens sågverksarbetare, inlandets skogsarbetare och bolagsarrendatorer och malmfältens gruvarbetare i tusental sällat sig till emigranternas skara.

Den nyligen bortgångne Albin Widén, en av nybyggerlivets främsta skildrare, har kallat amerikaemigrationen för vår sista folkvandring. Det är välfunnet men inte alldeles riktigt. 1900-talets urbanisering och snabba sociala omgrupperingar, liksom efterkrigstidens invandring - var 8:e svensk är idag invandrare - har säkert berört fler individer än 1800-talsutvandringen. Utvandringen skedde parallellt med det begynnande uppbrottet mot städer och industriorter. Men vi får inte heller glömma bort att emigrationen delvis också sammanfaller med andra viktiga, om än inte för samtiden lika iakttagbara fenomen: sekulariseringen, infektionssjukdomarnas, särskilt tuberkulosens sakta tillbakaträngande, och den moderna familjeplaneringens genombrott.

Ändå har naturligtvis amerikaemigrationen genom sin nära hundraåriga äderlätning av Sveriges befolkning spelat en alldeles enastående roll. När Nathan Söderblom en gång betecknade utvandringen till Nordamerika som den största händelsen i vår nyare historia, låg det mycket fog i det. "Vad som hänt" säger Vilhelm Moberg, "är i själva verket ingenting mindre än att vår svenska folkstam under de senaste hundra åren har kluvits i två delar och att den ena av dem nu håller på att försvinna i ett annat folk, i en annan världsdal. Någon mer genomgripande tilldragelse hos ett folk är det svårt att föreställa sig", tillägger han. Långt före flyget och televisionen reducerade emigrationen på ett psykologiskt plan avståndet mellan Sverige och Amerika. Moberg berättar att i hans barndom kom det en torpare till prästen i Algutsboda för att göra en dödsanmälan. Torparen hade just fått meddelandet om att en av hans söner borta i Amerika hade avlidit. Han ville nu anmäla detta och be kyrkoherden hålla en dödstacksägelse över sonen. Prästen svarade att han inte kunde göra nå-

gonting i ärendet, eftersom den döde inte hade varit kyrkoskriven i hans församling utan avlidit i sin nya bosättningsort i Amerika. Då svarade torparen förundrad: "Men han bodde ju i Amerika? Amerika ä väl inget främrat lann?"

Vilken betydelse fick det då att Sverige under 1800-talets andra hälft förlorade över en miljon människor, varav många i sin mest reproduktiva ålder. Oavsett hur man uppskattar reproduktionens och ingiftenas omfattning kan vi räkna med att svenskättlingarna i skilda led uppgår till minst 7 miljoner i dagens USA. De som för tog också de kommande generationerna med på färden. Historikerna brukar ju ibland roa sig med kontrafaktiska resonemang. Om emigrationen till Amerika aldrig ägt rum så skulle vi idag haft 11-12 miljoner invånare. Man kan på olika sätt spekulera i om en större befolkning påverkat samhällsutvecklingen. Låt mig ta ett exempel. Hade t ex valet mellan revolt eller reform 1917/18 blivit så pass okomplicerad som det trots allt blev, om inte årtiondens amerikautvandring så starkt decimerat jordbruksproletariatet i ett fortfarande lägin-dustrialiserat samhälle?

Som en upptakt till konferensen har Ulf Beijbom bett mig att säga något om "svensk emigrationsforskning igår, idag och i morgon". Det är naturligtvis ett alldeles för magistralt ämne för att kunna behandlas inom ramen för ett inledningsanförande. Vissa avgränsningar blir nödvändiga. Jag skall ge en kort återblick på den nu ganska långa traditionen inom svensk emigrationsforskning, peka på vad jag upplever som några av de viktigaste resultaten och slutligen ge några försiktiga utblickar framåt, mot formeringen av en framtida forskningsstrategi, det har symposiet huvudtema.

Som Ann-Sofie Ohlander utrett spelade emigrationsfrågan en viktig roll i svensk debatt och politik vid sekelskiftet. Särskilt inom försvaret och bland jordbrukets större arbetsgivare ondgjorde man sig över att utvandringen steg, trots att tiderna blev bättre. Den emigrationsutredning som på riksdagens initiativ tillsattes 1907 var internationellt sett inte den enda i sitt slag. Även

på andra håll i Europa såg man med oro på den utbredda emigrationen. Den evakueringsliknande italienska utvandringen, som dessutom tycktes sakna närmare samband med konjunkturläget, blev till exempel föremål för utredningar. Men den svenska emigrationsutredningen fick med sina 20 bilagor en bredd som var enastående. Den blev så grundlig säger Moberg "att den sträckte sig ända ned till jordmånen, till matjorden och alven, i varje svensk socken".

Den unika statistiska tyngden i emigrationsutredningen berodde naturligtvis i mycket på att vi har en gammal och fin befolkningsstatistik i Sverige. Men främst berodde den på att uppdraget att leda utredningen anförtröddes åt Gustav Sundbärg. Sundbärg var nämligen inte bara en av samtidens främsta statistiker. Han var också personligen djupt engagerad i emigrationsfrågan. I det breda historiska och samhällsliga perspektivet på emigrationen var han långt före sin tid. Det har sagts att utredningen präglades av jordromantiken och nationalismen i sekelskiftets Sverige och att Sundbärg överbetonade jordbrukets roll för utvandringen. Men läser man honom närmare så framgår det med stor tydlighet att det är Sveriges sena industrialisering och avsaknad av politisk demokrati som tillmäts den största förklaringskraften.

Ändå var naturligtvis Sundbärgs forskning präglad av samtidens metoder och frågeställningar. Ibland tog han miste. Hans syn på stadsutvandringen som en sorts genomgångstrafik av landsbygdsemigranter är, som Fred Nilsson visat i sin studie av stockholmsemigrationen, alltför enkel och oelastisk. Hans beräkningar av den oredovisade utvandringen har förfinats av dagens demometriker, som kan arbeta med differens- och retrojektionsmetoder. Men trots det så har emigrationsutredningen förblivit en replipunkt för all senare emigrationsforskning.

Sundbärg var länge ensam om att se befolkningen som en huvudvariabel i den historiska samhällsanalysen. De fortsatta svenska bidragen till emigrationsforskningen var länge mycket tunnsådda. Före 1960-talets

renässans för forskningsområdet kan vi egentligen endast notera ett par insatser av betydelse från svenskt håll: Gunnar Westins forskning om svensk-amerikanskt kyrkoliv, Harald Elovsons undersökning om Amerika i svensks litteratur från 1930 och Helge Nelsons mäktiga arbete om svenskarna och den svenska bosättningen i Nordamerika från 1943. Som ett litet kuriosum kan just bokhösten 1984 nämnas att Nelson under sin fjärde forskningsresa till Amerika i augusti 1933 i Minitonas, Manitoba, fotograferade som det heter i bildtexten "a young Swedish settler with pioneer spirit, S. Delblanc".

Den enda egentliga bidragen till emigrationens svenska bakgrundsfaktorer kom under mellankrigstiden från tre amerikanska sociologer: Florence Janson, J.S. Lindberg och D.S. Thomas. De hade alla lockats av det svenska materialets användbarhet vid studiet av långsiktiga befolkningsprocesser; historia och sociologia kom ju i hög grad att inspirera varandra i USA redan på 30-talet.

Den överlägset tyngsta insatsen gjordes av Dorothy Swaine Thomas i arbetet "Social and Economic Aspects of Swedish Population Movements 1750-1933" som kom ut 1941. Thomas undersökning utformades till en bred analys av den svenska befolkningsrörelsen efter 1750. Förankrad i nationalekonomisk och sociologisk teoribildning och med hjälp av regressionsanalyser ställde hon selektionen i omflyttningen, de inrikes och utrikes flyttningsströmmarna mot skördeutfall och industrikonjunkturer. I samarbete med den sk Myrdalsgruppen vid Stockholms Högskola kartlade Thomas även den ortshierarkiska flyttningen och den fortgående uttunnningen av landsbygdsbefolkningen, dvs vad man nu började kalla för "flykten från landsbygden". Även Sundbärgs äldre tidsserier underkastades en förnyad analys. När Thomas åldrad men med den kräva humorn och den intellektuella skärpan i behåll besökte uppsalagruppen i början av 70-talet betygade hon ofta sin tacksamhetskuld till Sundbärg och hans pionjärbete.

D.S. Thomas var den förste som påvisade industrikonjunkturernas stigande in-

verkan på befolkningsrörelsen sedan 1880-talet. Särskilt hennes analyser av emigrationens beroende av de amerikanska respektive de svenska konjunkturerna kom att få betydelse för senare forskning. Hennes huvudresultat: att en kronologisk samverkan mellan en amerikansk högkonjunktur och en svensk lågkonjunktur skapade den starkaste emigrationsstimulerande effekten är fortfarande korrekt på ett nationellt och aggregerat plan, men får nyanseras, när vi studerar lokala och regionala förlopp.

Det dröjde länge innan de svenska fackhistorikerna började att intressera sig för utvandringen. Vilhelm Moberg klagade över att den lärobok i svensk historia som han en gång fick läsa i folkskolan inte innehöll ett enda ord om emigrationen. Nu brukar historikerna vilja ha ett visst tidsavstånd till de företeelser de skildrar. Men det är inte enda orsaken. Den svenska historieforskningen har av tradition haft en stark inriktning på den svenska statens historia. Statens utveckling, särskilt centralmaktens utbyggnad och utrikespolitik, stod länge i centrum för intresset. Det källmaterial som användes härrörde huvudsakligen från de statliga organen och från de styrande politiska eliterna. Det var undantag att man intresserade sig för bygdernas liv och det arbetande folkets förhållanden. Situationen i Sverige har här påtagligt skiljt sig från den i t ex Norge, där den lokala historien, kulturen och språkliga egenarten tidigt fångade universitetsforskningens intresse. Det är därför ingen tillfällighet att pionjärbetet inom den moderna nordiska emigrationsforskningen kom ut i Norge: Ingrid Semmingsens Veien mot Vest. Den första delen publicerades 1941, den andra 1950.

Flera omständigheter bidrog till att de svenska historikerna vid mitten av 60-talet kunde ta upp amerikaemigrationen till behandling. Genom vad någon, kanske med rätta, kallat för storprojektparentesen inom svensk humanistisk och samhällsvetenskaplig forskning blev det nu möjligt att ta itu med större problemområden, som krävde samverkan av flera forskare. Stimulerande impulser utgick också från det internationella

forskarsamhället där socialhistorien nu började uppleva en högkonjunktur. Vid den elfte internationella historiekongressen i Stockholm i augusti 1960 anklagade professor Frank Thistlethwaite i en rapport de europeiska historikerna för att ha försummat ett område, som han betecknade som ett av de mest centrala i modern europeisk historia. Men han opponerade också mot en av de mest seglivade myterna inom den amerikanska immigrationsforskningen, nämligen att emigranterna var en homogen skara illiterata bönder på väg mot storstadsgettot eller den turnerska fronten. En myt som så sent som 1951 med stilistisk elegans upprätthållits av Harvardhistorikern Oscar Handlin i hans Pulitzerprisbelönade arbete "The Uprooted". Thistlethwaite ville sätta in den europeiska emigrationen i ett brett socialt och ekonomiskt sammanhang. Han ville se den mot bakgrund av både industrialisering och demografisk transition. Särskilt pekade han på betydelsen av att kontaktytorna mellan arbetsvandringar, inrikes flyttningar och emigration blottades.

60- och 70-talens livliga svenska emigrationsforskning fick en klar tyngdpunkt vid Historiska institutionen vid Uppsala universitet, där en avdelning för amerikansk historia med bibliotek och föreståndare bildats med amerikanska medel 1962. Den förste föreståndaren, Håkan Berggren, gav 1965 ut en lärobok i amerikansk historia. Några år senare publicerade Nils Runeby, också uppsalahistoriker, en undersökning om amerikabild och emigrationsuppfattning i Sverige 1820-60. Kraftsamlingen fokuserades emellertid på den svenska massutvandringen. Forskningsråd och riksbanksfond kom att i ett tiotal år stödja projektet "Sverige och Amerika efter 1860. Utvandring, återinvandring, politisk och social debatt". Projektet leddes av professor Sten Carlsson, själv sedan 40-talet pionjär inom den svenska socialhistorien. Men även på andra håll bedrevs avancerad emigrationsforskning: vid universiteten i Lund och Göteborg och vid Högskolan i Växjö. Jag tänker då bl a på Lars Ljungmarks forskningar om överste Hans Mattson och den organiserade tidiga

svenska immigrationen till Minnesota och på Lars-Olof Larsson, Birgitta Odéns och Agnes Wiréns studier av sydsvensk migration. För oss inom uppsalagruppen var det också stimulerande med de nordiska kontakterna: med Ingrid Semmingsen i Oslo, med Kristian Hvidt i Köpenhamn och med Reino Kero och Olavi Koivukangas i Åbo. Kontakter som bl a ledde fram till en gemensam nordisk emigrationsatlas.

Uppsalaforskningen anknöt till den sundbärgska traditionen men fick också impulser från 1950-talets kulturgeografiska migrationsforskning. Den rullande forskningsstrategin med förskjutning av intresset från emigration mot intern migration och slutligen också mot social mobilitet ökade så småningom kontaktytorna till den s k "new social history" i USA.

Emigrationsforskning blev ju också ett område där tvärvetenskapligt samarbete och samhällsvetenskaplig teori snabbt blev en forskningsmässig realitet för historiker. I sin helhet behöll emellertid uppsalagruppen en empirisk-strukturell profil. Den förhöll sig t ex ganska sval till värdet av att anknyta regionala undersökningar till nationalekonomiska modeller, ett angreppssätt som bl a Birgitta Odén gjorde sig till talesman för. Däremot pläderade Sune Åkerman med större framgång för att integrera beteendevetenskapliga teorier med den historiska migrationsforskningen. I t ex Holger Westers avhandling om innovationer i befolkningsrörligheten prövades detta program med lyckat resultat.

Uppsalagruppens breda strategi har redovisats i ett 20-tal avhandlingar och i ett stort antal rapporter och övriga skrifter. De har 1976 sammanfattats i Harald Runbloms och Hans Normans stora antologi "From Sweden to America. A History of the Migration". Låt mig här bara helt kort peka på några av resultaten. Främst kommer då givetvis kartläggningen och tolkningen av hela transiteringsprocessen i amerikaemigrationen: den svenska ekonomiska och sociala bakgrunden, belyst i ett antal fallstudier från skilda miljöer, färdskjutningen i utvandringen, transportsystemet, bosättningen och assimilering-

en i Amerika samt utstötningen i form av återinvandring. Men också påvisandet av socialpsykologiska spärrar mot permanent omflyttning, klarläggandet av arbetsvandringarnas stora betydelse under industrialismens inledningskede och de därmed sammanhängande svagheter i den svenska kyrkobokföringen. Analysen av emigrationens samband med de inre omflyttningen, densnas struktur, mönster och riktning samt betydelse för den sociala rörligheten. Listan skulle kunna göras längre men jag nöjer mig med det anförda. I sin rapport till världshistoriekongressen i San Francisco 1975 kunde Sune Åkerman med skäl konstatera att de svenska historikerna antagit Frank Thistlethwaites utmaning i Stockholm 15 år tidigare.

Den akademiska emigrationsforskningen i Sverige har på några undantag när, och som jag strax kommer till, legat i karantän sedan slutet av 70-talet. Däremot har dokumentationsverksamheten fortsatt vid Emigrantinstitutet men också vid Emigrantregistret i Karlstad. Att fonderna förlorat intresset för emigrationsforskning betyder nu inte att ämnesområdet är uttömt. Betydelsefulla fält är fortfarande ofullständigt kända eller inte alls belysta.

Innan jag går in på det tycker jag att det är viktigt att notera att en del yttre betingelser för att bedriva emigrationsforskning nu håller på att förändras. Låt mig här nämna tre. Inte bara svensken i gemen utan också myndigheterna har lite yrvaket upptäckt att Sverige är ett invandrarland. Den know-how som byggts upp om svenskarna som emigranter och immigranter kan, förhoppningsvis, få betydelse för forskningen kring de senaste årtiondenas invandring. Vid Uppsala universitet har nyligen inrättats ett Centrum för multietnisk forskning. Redan torsdagen den 18 oktober har det sitt första stora symposium: "Kulturbearvande eller assimilation: Skandinavernas kulturarv i Amerika och Australien".

På 1960-talet trodde man att Clio omedelbart stod inför automationen. Uppsala-projektet förberedde t ex hela 1869, 1882 och 1923 års utvandring för datakörning.

Men det är först idag som vi bevittnar det verkliga genombrottet för en datorisering av emigrationsforskningens skilda källsviter: Göteborgs landsarkivs passagerarlistor, SCB:s emigrantlistor, Emigrantinstitutets svensk-amerikanska kyrkoböcker. Föreningen för datorhjälp i släktforskningen har dessutom diskuterat att lägga upp ett personregister för den amerikanska folkräkningen år 1900. En länkning av personuppgifterna i de olika källorna är kanske inte utom räckhåll. De här planerna kräver givetvis resurser, samordning och planering. En första kontakt i de vägen togs vid en sammankomst på Landsarkivet i Göteborg hösten 1983. Symposiediskussionen på den här punkten blir givetvis viktig.

Genom utvecklingen på bordsdator- och flexskivesidan kan den enskilde forskaren nu på ett helt annat sätt än tidigare hantera stora datamängder. Genom verksamheten vid SVAR, svensk arkivinformation i Ramsele, är inom en inte alltför avlägsen framtid alla Sveriges kyrkoböcker före 1895 tillgängliga på mikrofichekort; för några hundralappar kan man få ett helt kyrkoarkiv hem på arbetsbordet.

Den här spännande utvecklingen på käll- och mediasidan sammanfaller med de senaste årens väldiga uppsving för lokal- och släktforskningen. Det behöver inte vara liktydigt med en amatorisering av historieforskningen. Förre såg man ofta på akademiskt håll ned på lokalhistorien. Idag har vi lokalhistoriska kurser inom grundutbildningen både i Lund och Umeå. Genom professor Egil Johanssons och Skolöverstyrelsens ADB-projekt flyttar nu också våra förfäders liv och villkor via bordsdatorn in i klassrummen. Jag är övertygad om att den här demokratiseringen och breddningen av det historiska intresset också kan ge ny vind i seglen åt emigrationsforskningen.

På senare år har några nya områden öppnats eller expanderat inom svensk emigrationsforskning i bred bemärkelse: Antipoden, emigrationen till Canada och Amerika i svensk skönlitteratur efter 1890. Några av programpunkterna på lördag och söndag kommer att ägnas åt dessa temata. Låt mig för egen del

avslutningsvis få nämna några andra angelägna fördjupningsområden.

Den tidiga utvandringen har dokumenterats av Axel Friman och Nils William-Olsson och belysts i avhandlingar av Kjell Söderberg och Agnes Wirén. Inom populärhistorisk litteratur finns just nu också ett stort intresse för pionjårutvandringen. Första delen av Gustaf Unonius "Minnen" har nytryckts. Men fortfarande är den tidiga utvandringens spridningsförlopp och bakgrundsfaktorer i olika miljöer ofullständigt kända. Vi vet alltför litet om den viktiga sjömansutvandringen. Ulf Beijbom har ju i sin bok om australienfararna visat vilken betydelse sjömännen spelade som en av massutvandringens förtrupper.

En fördjupning på några punkter av sambandet mellan emigrationen och bondesamhällets omvandling förefaller möjlig. Jag tänker då bl a på en närmare integrering mellan familjehistoria och emigration, där arvsförhållanden och social rörlighet inom bondeklassen uppmärksammas.

Men även den svenska stadsutvandringen kan ytterligare belysas. Vi får akta oss för att generalisera utifrån två församlingar i Stockholm på 1880-talet och Halmstad och Örebro. Vår kännedom om hantverkaremigrationen, stadsindustriarbetarutvandringen, liksom av städernas kvinnliga utvandring, kan utan tvivel fördjupas och nyanseras. Det är därför som Lars Ljungmarks göteborgsprojekt är så välkommet.

Fortfarande saknar vi en studie av 1920-talsutvandringen. Jag tänker naturligtvis främst på 1923 års utvandring, det sista toppåret för den svenska massemigrationen, då 25 000 personer emigrerade. 1923 års utvandring uppvisar många egendomliga särdrag. Mannen dominerade stort och den steg under ett skede, då arbetslösheten inom flera industrigrenar snabbt gick tillbaka. Genom Socialstyrelsens utfrågning av Sverige-Amerika-linjens passagerare 1923 får vi på ett intressant sätt reda på emigranternas svensk-amerikanska kontakter. Det var verkligen ingen ökad släkt man för tillflertalet reste till nära släktingar. Allt det här måste vi få veta mer om, liksom om

sambandet mellan 1923 års utvandring och den höga återinvandringen under depressions-åren.

Etnologer som Phebe Fjellström och dialektforskare som Folke Hedblom har ju sedan länge intervjuat svensk-amerikaner. I Minneapolis pågår för närvarande ett oral history-projekt med 500 informanter. Men om vi undantar Emigrantregistrets och uppsala-projektets skandinaviska Värmlandsundersökning i början av 1970-talet har intervjumetoden i alltför liten utsträckning använts inom svensk emigrationsforskning. Det är nu hög tid att pröva oral history på den svenska 1920-talsutvandringen. Vi är sent ute men det är fullt möjligt.

De kulturella och många övriga samhälls- aspekterna på emigrationen har inte fått den uppmärksamhet de förtjänar. I Norge, Grekland och Italien har man däremot studerat hur emigrationen återverkat på hemlandet. Vad det naturligtvis djupare sett är fråga om är att belysa amerikaniseringen. Vi känner till att taylorismen spred sig till de europeiska fabriker i början av 1900-talet. Men det stora forskningsprogrammet: att belysa skiftningarna i amerikabilden och det stigande amerikanska inflyandet på svensk kultur, vetenskap, industri, livsmönster och samhällsliv under 1900-talet återstår i allt väsentligt att genomföra.

De största framtida forskningsvinsterna står naturligtvis att göra på den amerikanska sidan. Imponerande mycket har redan gjorts: om svensk bosättning och organisationsliv, tidningspress och politisk aktivitet. En del också om svenskbygdernas demografiska förhållanden och på sista tiden också något om den svensk-amerikanska litteraturen.

Genom att utnyttja de svensk-amerikanska kyrkoarkiven kan vi ytterligare fördjupa den här forskningen och leda in den mot nya områden som till exempel de svenska immigranternas roll i den demografiska omvandlingen i Amerika. Dualismen assimilerings-etnicitet i olika miljöer kan närmare belysas. Det är därför det är så viktigt att Emigrantinstitutet får resurser för att slutföra mikrofilmningen av svensk-amerikanska förenings- och kyrko-

arkiv. Vi behöver veta mer om svenskarna på Västkusten och i den amerikanska stadsmiljön.

Det pågick inte bara en amerikaniseringsprocess i Sverige. Influenserna gick också åt motsatt håll. Harald Runblom har ställt frågan: vilken betydelse gick den gamla svensk-norska självstyrelsetraditionen för det politiska livet i de skandinaviska invandrarbygderna. Låt mig avslutningsvis ta ett annat exempel. Under 70-talet fick vi bevittna en stark expansion för amerikansk "working class history", med namn som Herbert Gutman och David Montgomery. Man såg här helt naturligt immigrationen som en del av den amerikanska arbetarhistorien. I stället för den sociala rörlighetens Thernstrom-Amerika betonade man arbetarkulturens Amerika. Sedan gammalt känner vi till kontakterna mellan de tyska katedersocialisterna och den spirande amerikanska arbetarrörelsen. Nu fick vi också veta mer om den etniska radikalismen; första maj-demonstrationerna i Chicagos tyska stadsdelar kunde på 90-talet samla tiotusentals deltagare. På nordisk botten fick vi Auvo Kostianens avhandling om den finsk-amerikanska kommunismen.

Det är ju en etablerad uppfattning att svensk-amerikanerna haft en lång republikansk röstningstradition, som endast avbröts under Roosevelttiden. Det här är nu inte alldeles riktigt ens för mellanvästern, där många svensk-amerikaner stödde populisterna på 90-talet, Lindberg på 10-talet och Farmer-Labor rörelsen på 20-talet. Svenskarnas deltagande längre ut på den amerikanska vänsterkanten har ju varit svagare än andra etniska grupper, särskilt om vi jämför med de finska immigranterna, men den är ändå väl värd att studera. Flera av den svenska socialdemokratins pionjärer, till exempel Erik Nordman, kom att spela en viktig roll inom den svensk-amerikanska socialistpressen. Undersökningar av den här typen kan bidra till att ge en alldeles nödvändig förskjutning av intresset mot den svenska invandringen till det industriella och urbana Amerika.

Summary

Swedish emigration research - yesterday, today and tomorrow Speech included in the inauguration program at the symposium Emigration Research and the Future held in Vaxjo, Sweden, October 12-14, 1984, by the Emigrant Institute.

Between 1840 and 1930 more than 35 million Europeans emigrated to North America. Sweden's share of this huge transatlantic migration, the largest population movement in history, was small. 1.3 million individuals or a few per cent of the whole European emigration left Sweden for America. In relation to Sweden's population the Swedish emigration however was among the strongest in Europe. It started in the 1840's, recruited among upper class people and rather well to do farmers. During its main stream it swept away hundred of thousands of rural labourers and industrial workers. The Swedish mass emigration to North America ceased in the 1920's. During the world depression Sweden became an immigration country and has since remained so. Today almost every tenth person in Sweden is an immigrant.

Swedish emigration research started already at the beginning of the 20th century with the large Emigration committee (1907-1913) led by Gustav Sundburg, the famous statistician. In the interwar period some American scholars contributed to Swedish emigration research. The heaviest contribution was made by the sociologist D.S. Thomas, who related the Swedish emigration to Swedish and American business cycles, thus shedding light on the push and pull-discussion.

The modern Swedish emigration research started in the 1960's and had a clear central point within the project "Sweden and America after 1860. Emigration, remigration, political and social debate" at the institution of history at the university of Uppsala.

The Uppsala-project, led by Sten Carlsson and Sune Åkerman, was connected to the tradition from Sundburg but was mainly influenced by the earlier Swedish migration research within cultural geography and the new trends in the 60's within international, especially American, "new social history". The contacts with Nordic colleagues at Ingrid Semmingsen in Oslo, the pioneer of modern

Nordic emigration research, Kristian Hvidt in Copenhagen and Reino Kero and Olavi Koivukangas in Turku, were a stimulus for the Uppsala-project.

The results of the Uppsala-project have been reported in the anthology "From Sweden to America. A History of the Migration" (1976), edited by Harald Runblom and Hans Norman. The studies can be divided into the following main fields

1. Collection and analysis of sources for the study of Swedish emigration.
2. Local studies treating the background, structure and course of emigration.
3. Activities of steamship companies and emigrant agencies. Spread of information and propaganda.
4. Process of innovation.
5. Theories of migration.
6. Debate on emigration and emigration policy.
7. Internal migration, seasonal migrations, and inter-nordic labour mobility.
8. Interplay between urban and industrial centers and their rural surroundings.
9. Migration and social mobility
10. Remigration.
11. Colonization, demographic patterns and the assimilation of Swedish immigrants in North America

The fact that the Uppsala emigration project finished its activity in 1976 does not mean that nothing more remains to be done concerning the Swedish emigration to North America. On the contrary. The already started ADB-registration of central statistical sources such as the passenger lists in Gothenburg and the nominative lists of emigrants at the Central Bureau of Statistics in Stockholm, as well as the planned ADB-registration of the Swedish-American church archives, collected by the Emigration Institute in Vaxjo, can encourage new and important research. Some aspects of the Swedish emigration have been neglected or unsatisfactorily illuminated: the emigration in the 1920's, the American impact on the cultural, scientific and social history of modern Sweden, the Swedish immigrants in urban and industrial America. An increased use of oral history methods can be of considerable value in this context